

involves the creation of integrated interdisciplinary links, the gradual in higher educational status and coordination of a single management center.

Keywords: *technology training, technology teacher, educational area "Technology," the through technology education.*

Агалець І. О.
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова

ТЕОРЕТИЧНІ БАЗОВІ КОМПОНЕНТИ ВИВЧЕННЯ ОСНОВ ЕТИКЕТУ ТА ЇХ ФУНКЦІОНАЛЬНЕ ПРИЗНАЧЕННЯ В ОСОБИСТІСНОМУ РОЗВИТКУ ОСВІТЯНИНА

Стаття розкриває базові компоненти вивчення основ етикету та їх функції. У моделі системи визначені підсистеми вивчення основ етикету.

Ключові слова: *модель, вивчення основ етикету, компоненти, культурологічна діяльність, підсистеми.*

Визначення категоріальних підходів до особистості вчителя з позицій використання теоретичної моделі його культурологічного розвитку в тому, що акцент переноситься із зовнішнього боку організації педагогічної діяльності щодо підготовки професіонала на "її внутрішню сторону". У центрі такого підходу знаходиться майбутній вчитель як суб'єкт професійного розвитку, а сама підготовка з основ етикету здійснюється з позицій культуродоцільного особистісно-орієнтованого навчання.

Під моделлю ми розуміємо зображення, схему, опис якого-небудь об'єкта або їх системи, яка спрощує структуру оригіналу. Поняття моделі використовується як базове для визначення професійних якостей і властивостей майбутнього педагога і покликане підсилити "вихід" цих якостей на формування культури поведінки особистості у професійній діяльності.

З урахуванням цих положень у своєму дослідженні одним із суттєвих завдань вважаємо побудову моделі вивчення основ етикету майбутніми вчителями як цілісної системи, здатної формувати знання і уміння вчителя в єдності з його особистісною культурою. Модель вивчення основ етикету майбутніми вчителями за такого підходу представляється нами як єдність особистісних "блоків", що включають опис властивостей і характеристик поведінки особистості, відображають її етично-світоглядні позиції з врахуванням сучасних запитів суспільства. Модель повинна відображати характеристику нових знань випускника, система яких адекватно представлятиме цілісну наукову картину майбутньої культурологічної діяльності, необхідної для реалізації особистісних установок педагога. Така "конструкція" моделі адекватно представляє структуру особистості вчителя, його готовність до культуротворчої діяльності, бо відображає особистість (за словами С. Л. Рубінштейна) як єдність спонукального і виконавчого. Модель вивчення основ етикету передбачає також того, хто регулює соціокультурним саморозвитком учителя в ході його професійно-педагогічної підготовки.

Аналіз і узагальнення сучасної психолого-педагогічної літератури з проблеми моделювання особистості (Андрєєв В. А., Лук А. Н., Коган М. С., Платонов К. К., Пономарьов Я. А., Матюшин А. М. та ін.) дозволили нам створити робочий варіант теоретичної моделі вивчення основ етикету майбутніми вчителями трудового навчання, яку можна використовувати в системі загальної професійно-педагогічної підготовки. Як свідчить практика, надалі її зміст є необхідним і достатнім для організації майбутнім

учителем самодіагностики своїх етично значущих якостей у практичній діяльності.

Способи впливу на розвиток окремих компонентів соціокультурного розвитку особистості, запропоновані нами далі, розглядаються як взаємопов'язані компоненти цілісної системи вивчення основ етикету майбутніми вчителями. Проте, існування моделі як теоретичної структури відповідного педагогічного та психологічного типу явища під час аналізу окремих компонентів соціокультурного розвитку саме по собі чітко не визначає конкретних способів і шляхів досягнення мети.

Мета статті – розкрити складові процесу формування основ етикету у їх функціональній основі.

Створення моделі вивчення основ етикету і використання її як стратегії соціокультурного розвитку особистості майбутнього вчителя спричинило створення двох груп дослідницьких завдань: що необхідно враховувати майбутньому вчителю у процесі вивчення ним основ етикету і як, за допомогою яких форм і методів це можна здійснити технологічно.

Узявши за основу ці положення, можна передбачити, що дидактична підсистема характеризує міру опанування майбутнім учителем змістом навчального матеріалу, формами, методами, способами ефективної організації навчально-виховного процесу з реалізації культурологічних функцій навчання, а також культурологічну діяльність учителя щодо планування і відбору засобів навчально-виховного процесу, реалізації плану, мети, самоаналізу і коректування своєї діяльності щодо розвитку культурно-етичного потенціалу своїх учнів.

Виховна підсистема характеризує культурологічну діяльність із забезпечення педагогічних та психологічних умов для формування майбутнього вчителя як інтелігентної особистості через його активну життєву позицію, його творчий розвиток, самореалізацію своїх потенційних можливостей у різних видах діяльності.

Організаційно-управлінська підсистема характеризує культурологічну діяльність вчителя щодо саморозвитку у нього здібності до самоврядності і комунікації, а також міру опанування вчителем формами і методиками, способами педагогічного управління.

Підсистема культурно-особистісного зростання характеризує культурологічну діяльність вчителя щодо підвищення своєї загальної і професійної культури з самовиховання і саморозвитку професійно значущих якостей, особистісних властивостей педагога.

Творча підсистема передбачає зміст різновидів творчої діяльності вчителя. У творчому стилі діяльність учителя акумулюється і відображається творчий досвід попередніх поколінь, причому він неначе виходить за рамки конкретного змісту діяльності і через це набуває узагальненої соціокультурної значущості.

Суспільно-педагогічна підсистема характеризує професійний і особистий рейтинг учителя, ефективність його взаємодії з учнями, батьками, колегами, громадськістю, творчими союзами тощо.

Подібне представлення структури і функцій вивчення основ етикету в системі педагогічної освіти ми знаходимо в дослідженнях О. Л. Шевнюк, яка змістовну характеристику вивчення основ етикету досліджує в двох аспектах: “наочно-структурному і функціонально-процесуальному” [6, с. 81]. “Завдяки цьому, – продовжує дослідниця, – ми можемо виділити її (освіти) когнітивну, ціннісну, комунікативну, праксеологічну й суб'єктну складові” [6, с. 81].

Складаючи модель вивчення основ етикету майбутніми вчителями, ми прийняли за основу досить компактну систему уявлень про культурологічний характер освіти і педагогічну культуру вчителя, типи і основні властивості особистості, вироблені шляхом теоретичного сутнісного аналізу, які знаходять повсякденне і експериментальне підтвердження.

Зважаючи на ці позиції і враховуючи вищезазначені грані проблеми, ми вважаємо, що в модель вивчення основ етикету майбутнього вчителя мають бути включені:

а) якості особистості; б) знання і уміння з основ етикету, які мають бути сформовані у студентів; в) система ціннісних орієнтацій студентів; г) специфічні знання і уміння, що диктуються завданнями вивчення основ етикету відповідно до сучасних вимог до особистості педагога.

У той же час теоретична модель вивчення основ етикету визначає мету і зміст засвоєння поведінки і міжособистісного спілкування майбутнього педагога у різних професійних ситуаціях.

Модель має прогностичну спрямованість, досить гнучко і динамічно враховує різні зміни умов, що впливають на процес становлення і розвитку іміджу майбутнього вчителя.

Основними критеріями ефективності функціонування моделі є позитивна динаміка рівня формування іміджу майбутнього вчителя і рівня його поведінки і міжособистісного спілкування в учнівському колективі.

Підсумовуючи теоретичне осмислення проблеми моделювання вивчення основ етикету майбутніми вчителями, робимо такі висновки:

1) цілі і завдання вивчення основ етикету можуть і мають бути виражені у вимірних величинах за науково обґрунтованими параметрами психологічної структури особистості і діяльності майбутнього вчителя (як навчальної, так і майбутньої – професійної);

2) будь-яка концептуальна модель, що претендує на ідеальне системно-структурне відтворення реальних процесів і явищ, так або інакше містить в собі момент відносного допущення.

Моделювання ж процесів етикету і різних його форм, враховуючи складність і багатовимірність об'єкта, неминуче виникає за принципом відбору лише найосновніших, фундаментальних компонентів системи. Тому, складаючи модель вивчення основ етикету, ми обрали її стержневим рівнем і вихідне поняття “особистість”, яке є в своїй реалізації буття і метою, і результатом будь-якої діяльності, будучи суб'єктом суспільного прогресу і руху культури.

Якщо уявити, що запропонована модель перестає бути ідеалізовано-абстрактним відображенням сутності і починає працювати, то реальним механізмом цієї “роботи” буде постійний процес відтворення етикету на рівні як конкретних якостей особистості, так і у всій її цілісності. Тому модель вивчення основ етикету повинна включати не лише вузькопрофесійні знання і уміння, але також основні властивості особистості, гармонійний розвиток яких лежить в основі духовної і етичної культури.

Наступним завданням нашого дослідження став розгляд і зміст базових компонентів вивчення основ етикету майбутніми вчителями і їх реалізація в особистісному розвитку педагога.

Під базовим компонентом вивчення основ етикету ми маємо на увазі певний обсяг культурологічних і філософських знань, умінь, навичок, безпосередньо пов'язаних із задоволенням професійних потреб педагога для виконання своєї культуротворчої педагогічної діяльності [6].

При цьому важливим напрямом є посилення мотиваційної сфери студентів у вдосконаленні етичних якостей особистості, в розвитку здібностей до самовідтворення і самоактуалізації в культурі поведінки.

Цілісне розуміння системи вивчення основ етикету дозволяє виділити її системотвірні, інтеграційні властивості, що не зводяться до властивостей окремих компонентів. Такими провідними інтеграційними властивостями ми вважаємо властивості культурологічної спрямованості особистості вчителя у процесі його професійної діяльності. У зв'язку з цим компоненти підготовки з основ етикету (методологічний, дидактичний, етичний, комунікативний тощо) утворюють цілісність і динамічність

культури поведінки особистості. Вони характеризують окремо взятий вид соціокультурного розвитку особистості не самі по собі, а лише в тому контексті, який безпосередньо стосується педагогічної діяльності викладача в частині професійної культури, перш за все, щодо педагогічної етики, аналізу і оцінки етичних вчинків, відчуттів і якостей і знаходить вираження в гуманізації педагогічних технологій; у частині естетичної культури, що складає світ естетичних цінностей педагога і визначає його естетичне ставлення до педагогічної реальності; у сфері комунікативної культури. Це дозволяє намічати і реалізовувати педагогічну стратегію і тактику взаємин із студентами, колегами і виражається в діалогізації цілісного педагогічного процесу.

На основі таких висновків стала можливою побудова моделі вивчення основ етикету майбутніми вчителями.

У процесі розробки моделі нами враховувалися вимоги системно-цільового, цілісного особистісного і культурологічного підходів, положення теорії управління, узагальнювалися погляди на сутність людини, розвиток її особистісного потенціалу, що напрацьовані у філософії, психології, соціології і фізіології.

Враховуючи вимоги до проектування педагогічних систем, розроблені В. В. Серіковим, Н. Б. Криловою [4, с. 84], провідний принцип в нашій моделі, – принцип інтеграції тенденцій розвитку етикету в суспільстві. Значення цього принципу визначається тим, що “якщо суб’єкт інноваційної діяльності вирішує видозмінити освітню систему за допомогою так чи інакше вибудовуваних дій, то він одночасно проектує на освіту культурні уявлення і цінності” [4, с. 85].

Багато дослідників зазначають, що у функції більше, ніж у структурі, відображається природа цілого, його специфіка і суть (Е. А. Крюкова, У. К. Альжанова, М. В. Коротов і ін.). Поняття “функція особистості” зустрічається в роботах Г. А. Ковальнової “здатність людини конструювати власну життєдіяльність” [2, с. 309]. Існує і уявлення про розвиток особистості як взаємодії функцій, що розвиваються (Е. Ю. Кириллова, М. В. Кларін, В. М. Коротова). Таким чином, виявити функції особистості в життєдіяльності людини – означає виявити ту роль, яку особистість виконує в процесі своєї життєдіяльності як цілісна істота.

Зважаючи на вищезазначені погляди, ми використовували концепцію психологічної структури особистості К. К. Платонова, який виділяє в ній чотири підструктури, характеризуючи їх таким чином: перша підструктура особистості об’єднує спрямованість етикету і стосунки особистості, що виявляються як її моральні риси. Елементи (рис) особистості, що входять в цю підструктуру, не мають безпосередніх вроджених задатків, а відображають індивідуально виражену групову суспільну свідомість. Ця підструктура формується шляхом виховання. “Вона може бути названа соціально обумовленою підструктурою, але може коротше бути названа і спрямованістю особистості”, – підкреслює К. К. Платонов [5, с. 27].

Спрямованість, взята за ціле, у свою чергу, включає такі підструктури: потяги, бажання, інтереси, схильності, ідеали, світогляди, переконання. У цих формах спрямованості особистості виявляються і стосунки, і моральні якості особистості, і різні форми потреб.

Першій підструктурі особистості в нашому дослідженні відповідає аксіологічний компонент вивчення основ етикету майбутніми вчителями.

Друга підструктура особистості об’єднує знання, навички, уміння і звички, набуті в особистісному досвіді шляхом навчання, але вже з помітним впливом і біологічно, і навіть генетично обумовлених властивостей особистості. Цю підструктуру інколи називають індивідуальною культурою, або підготовленістю, в нашому ж випадку ми її називатимемо професійною культурою поведінки майбутнього вчителя. Активність розвитку професійних навичок учителя виявляється через його вольові якості, а її вивчення вимагає

залучення педагогічного і психологічного рівнів. Знання, уміння, навички, їх вживання у процесі практичної діяльності склали процесуальний компонент вивчення основ етикету майбутнього вчителя.

Третя підструктура особистості об'єднує індивідуальні особливості окремих психічних процесів, або психічних функцій, під якими розуміємо форми психічного віддзеркалення: пам'яті, емоцій, відчуттів, мислення, сприйняття, волі. Вплив біологічно обумовлених особливостей у цій підструктурі видно ще виразніше, оскільки форми віддзеркалення є функціями мозку і залежать від його стану. Функція, взаємодіючи з трьома іншими підструктурами, формується в основному шляхом вправ. Вивчається в основному на індивідуальному психологічному рівні. Відомо, що всі ці якості складають "портрет" ерудиції особистості, її загального світогляду. У нашому дослідженні ця підструктура відповідає когнітивному компоненту вивчення основ етикету.

Четверта підструктура особистості об'єднує властивості темпераменту, або типологічні властивості особистості, а також вікові особливості. Властивості особистості, що входять в цю підструктуру, незрівнянно більше залежать від фізіологічних особливостей мозку, а соціальні явища їх лише субординують і компенсують. Тому коротко цю підструктуру можна назвати біопсихічною, або управлінсько-регулятивним компонентом вивчення основ етикету майбутніми вчителями.

Функціональне призначення компонентів вивчення основ етикету майбутніми вчителями полягає в такому:

1. *Аксіологічний компонент* характеризується усвідомленням сутнісних цінностей етикету. Педагогічна діяльність в сучасних умовах орієнтується на творчу основу різноманітного філософсько-світоглядного арсеналу людства, його історії, на педагогічну інтерпретацію людини. Критерієм знання, згідно з описуванням феноменом, є "не стільки відповідність дійсності (верифікація) або відповідність вимогам несуперечності, скільки (і перш за все) узгодження даної форми знання із загальними ціннісно-смысловими установками культури поведінки, які фіксуються у формах категоріально-семантичної будови реальності і конституюють світ знання в світ культури. Це означає, що подіям, фактам, отримуваній інформації дається осмислена оцінка з позиції певної організації суб'єкта, його ціннісними уявленнями і тлумаченням поведінки. "Людина і її свідомість, – продовжує цю думку І. А. Зязюн, – не вичерпуються раціональністю. Вони зумовлюються потребами, емоціями, почуттями, інтуїцією" [1, с. 13].

Таким чином, досвід культури поведінки не просто передається вихованцям через учителя, але і опосередковується його особистістю, заломлюється через індивідуальний досвід, емоційно-ціннісні стосунки, породжує певну світоглядну систему.

2. *Когнітивний компонент* характеризується такими функціями, як систематизація інформації на єдиній концептуальній основі, в єдиній логіці. Когнітивний компонент передбачає також урахування принципу історизму в оцінці предметів і явищ дійсності. Він передбачає трансформацію знання з метою вироблення практичної свідомості. Когнітивний компонент дозволяє трансформувати спонтанні, безпосередні стосунки людей в соціально прийнятні дії. Основним показником когнітивного компонента є аналітичне мислення, тобто уміння виділити і визначити соціально значущу проблему, ситуацію, намітити соціокультурні процеси рішень; співвіднести ці процеси із сучасним станом суспільства і культури.

3. *Процесуальний компонент* має такі цілі: прогнозування розвитку культури поведінки особистості; створення цілісної ситуації розвитку культури поведінки особистості; забезпечення умов для розвитку особистісних функцій у навчально-виховному процесі; координація педагогічно доцільної діяльності в процесі самовизначення людини.

4. *Управлінсько-регулятивний компонент* визначається саморозвитком

психологічної культури поведінки особистості майбутнього вчителя, умінням і готовністю особистості виявляти особисте ставлення до педагогічної реальності. Вона допомагає адекватно реагувати на ситуацію, що відбувається, зіставити зовнішні ознаки ситуації зі своїми уявленнями про неї і можливостями її вирішення.

Сформованість управлінсько-регулятивного компонента дозволить педагогові побачити “новий образ” учня, заснований на розумінні його як суб’єкта розвитку, визнання за особою права на вільний саморозвиток.

Відзначимо, що сукупність названих компонентів і опис їх функцій не претендує на повну характеристику процесу вивчення основ етикету. Кожен з них зумовлюється відповідною структурою педагогічної свідомості вчителя, а також його особистісними орієнтаціями.

Висновки. На підставі логічного розмірковування з приводу складових засвоєння основ етикету в процесі особистісного розвитку освітянина, розкривається модель вивчення основ етикету як цілісна система алгоритму педагогічної діяльності у взаємозв’язку її чинників, умов і критеріїв ефективності.

Використана література:

1. Зязюн І. А. Філософські засади освіти: освітні і виховні парадигми, освітні технології, діалектика педагогічної дії / І. А. Зязюн // Педагогічна майстерність у закладах професійної освіти : монографія. – К., 2003. – 246 с.
2. Ковалева Г. А. Психология воздействия. (Проблема теории и практики) : [сб. научных трудов] / АПН СССР, НИИ общей и педагогической психологии / [ред. Бодалев А. А.] – М., 1989. – 153 с.
3. Рубинштейн С. Л. Бытие и сознание / С. Л. Рубинштейн. – М. : Наука, 1957. – 328 с.
4. Сериков В. В. Образование и личность. Теория и практика проектирования педагогических систем / В. В. Сериков. – М. : Логос, 1999. – 272 с.
5. Философский энциклопедический словарь / [гл. ред. : Л. Ф. Ильичев, П. Н. Федосеев, С. М. Ковалев, В. Г. Панов]. – М. : Сов. энциклопедия, 1983. – 840 с.
6. Шевнюк О. Л. Культурологічна освіта майбутнього вчителя: теорія і практика : монографія / О. Л. Шевнюк. – К. : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2003. – 232 с. – Бібліогр. : С. 215-230.

Агалец И. А. Теоретические базовые компоненты изучения основ этикета и их функциональное назначение в личностном развитии педагога.

Статья раскрывает базовые компоненты изучения основ этикета и их функции. В модели системы определены подсистемы изучения основ этикета.

Ключевые слова: модель, изучение основ этикета, компоненты, культурологическая деятельность, подсистемы.

Ahalets I. A. Theoretical basic components study of etiquette principles and their functional purpose in the personal teacher's development.

The article reveals the principals of etiquette basic components study and their functions. In the model system defined the basics of etiquette subsystems study.

Keywords: model, the basics of etiquette study, components, cultural activities, subsystems.

**Александров А.
(Вест Лондон Колледж, Великобритания)**

РОЛЬ РУКОВОДСТВА В УСПЕХЕ ОБУЧЕНИЯ ВНЕДРЕНИЮ СИСТЕМ ЭЛЕКТРОННОЙ КОММЕРЦИИ В МАЛЫХ И СРЕДНИХ ПРЕДПРИЯТИЯХ

Стаття присвячена аналізу проблем навчання впровадженню систем електронної комерції, орієнтованих на малі і середні підприємства. Розглядаються аспекти концепції досягнення успіху